

Тульчинська С.О.

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки і підприємництва,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Шашина М.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки і підприємництва,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ПАРАДИГМАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ МЕРЕЖЕВОЇ ЕКОНОМІКИ ЯК СКЛАДОВОЇ СТРУКТУРНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті окреслено основні об'єднуючі особливості економік концепції постіндустріального суспільства. Доведено, що становлення інформаційного суспільства та мережевої економіки завдячує глобалізаційним змінам як складному багатогранному процесу. Обґрунтовано, що основним базисом інформаційного суспільства є мережева економіка, що супроводжується технологічними проривами у сфері інформаційних систем та телекомунікацій. У свою чергу, мережева економіка стає складовою структурної модернізації як національної так і регіональної економіки. Визначено парадигмальні особливості становлення мережевої економіки як складової структурної модернізації регіональної економіки. Доведено, що становлення мережевої економіки викликає необхідність формування наукової мережі на базі регіональних інноваційних центрів, функціонування якої сприятиме прискоренню технологічних змін та інноваційних зрушень в регіонах, розповсюдженню мережевих форм та створенню структури управління, що підвищить конкурентоспроможність регіональних суб'єктів на світовому ринку.

Ключові слова: інформаційне суспільство, глобалізація, мережева економіка, інформація, знання, структурна модернізація, регіональна економіка.

Постановка проблеми. Питанням дослідження постіндустріального суспільства присвячено чимало наукових розробок у світовій науці в економічних, соціальних, гуманітарних дослідженнях, починаючи з 60-х років минулого сторіччя. Міждисциплінарний інтерес до цієї наукової проблематики зберігся і до нині, що утворює цілий кластер теоретично-прикладного доробку щодо особливостей формування та функціонування постіндустріального суспільства. У межах концепції постіндустріального суспільства досліджуються «економіка знань», «інформаційна економіка», «інноваційна економіка», «нова економіка», «цифрова економіка», «економіка високих технологій», «Інтернет економіка», «інтелектуальна економіка» та «мережева економіка», які всі мають спільні риси та, кожна з яких має свої особливості, домінантні ресурси та передумови формування.

Об'єднуючими істотними особливостями економік концепції постіндустріального суспільства є:

- формування єдиного інформаційного простору, доступ до світових інформаційних ресурсів та знань;
- постійно наростаюче збільшення у виробництві та споживанні продукції наукоємних галузей;
- набуття знаннями та інформацією рис не тільки товару, а й ресурсів, які мають статус невичерпаних ресурсів;

– сталий економічний розвиток за рахунок нарощення використання інтелектуального капіталу та використання інформаційно-комунікаційних та інших технологій;

– прискорення оновлення технологічних процесів під впливом інформаційних технологій, в результаті чого регуляторна функція ринку починає девальвуватися внаслідок запізнення реагування ринку за швидкоплинними змінами, що компенсується глобальним електронним середовищем тобто всесвітньою інформаційною мережею;

– становлення та розвиток нових форм управлінської діяльності;

– задоволення потреби в знаннях та запровадження системи безперервної освіти тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Концепція постіндустріального розвитку суспільства знайшла своє відображення у працях закордонних вчених: Д. Белла, Е. Брукінга, Л. Бруста, В. Бугорського, Дж. Гелбрейта, П. Друкера, Л. Едвінссона, Р. Катца, М. Кастельса, К. Келлі, Р. Кроуфорда, Д. Лайона, І. Масуда, М. Мелоуна, С. Олівера, Л. Пороховського, Т. Сакайя, Д. Старка, Т. Стюарт, О. Тофлера, М. Янга та інших. Серед вітчизняних вчених необхідно відмітити науковий доробок щодо даної проблематики: В. Андрусіва, В. Базилевича, А. Гальчинського, В. Геєця, Б. Кваснюка, М. Кизима, Л. Мельника, М. Паламарчук, В. Пар-

хоменко, С. Соколенка, Л. Федулової, В. Цимбалюк, О. Чубукова, О. Шнипка, А. Чухна та багатьох інших.

Виділення невирішеної раніше частини загальної проблеми. Незважаючи на міждисциплінарність та інтенсивність наукового пошуку щодо процесів постіндустріального розвитку суспільства, необхідно відзначити недостатній рівень наукового доробку у площині вивчення парадигмальних особливостей становлення мережевої економіки як складової структурної модернізації регіональної економіки, що вимагає подальших досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є встановлення парадигмальних особливостей становлення мережевої економіки як складової структурної модернізації регіональної економіки.

Для досягнення поставленої мети було вирішено наступні завдання: з'ясовано витоки становлення інформаційного суспільства в цілому та мережевої економіки зокрема; окреслено парадигмальні особливості становлення мережевої економіки, запропоновано формування наукової мережі на базі регіональних інноваційних центрів.

Результати дослідження. Розглядаючи мережеву економіку як складову структурної модернізації регіональної економіки неможливо не звернутися до витоків її зародження та факторів, що стали поштовхом для парадигмальних змін у напрямі становлення інформаційного суспільства в світі в цілому та мережевої економіки зокрема. Становлення інформаційного суспільства та мережевої економіки завдячує глобалізаційним змінам як складному багатогранному процесу, якому притаманно [7, с. 18; 8, с. 211; 9, с. 133]:

- концепція неоліберального розвитку та «відкритого суспільства»;
- транснаціональний поділ праці та активізація роботи транснаціональних корпорацій, загострення світової конкуренції;
- формування більш прогресивного п'ятого технологічного укладу з акцентом на найновіші технології та домінуванням знань та інформації, які набувають статусу ресурсів поряд із землею, працею та капіталом тощо.

Водночас глобалізаційні виклики розвитку світового господарства як будь-який складний процес, що розповсюджується, призвів до негативних факторів розвитку світового господарства, що пов'язаний із монопольним контролем над світовими фінансовими потоками та інноваціями, збільшенням технологічного розриву між країнами та поглибленням асиметричності розвитку між країнами за рахунок закріплення переваг одних країн над іншими внаслідок нерівноправних торговельних, фінансових, валютних відносин. Це призвело до послаблення впливу слаборозвинутих країн у системі світового господарства внаслідок збільшення їх заборгованості, загострення внутрішнього економічного положення країн, доларизації їх економік та як наслідок скорочення сукупного попиту та зайнятості в слаборозвинутих та індустріально спрямованих країнах. А також, стало поштовхом до нових засад роз-

витку світового господарства, у тому числі, розвитку інформаційного суспільства [2, с. 140; 5, с. 76].

Необхідно відзначити дуальний (чи обоюсторонній) вплив інформаційного суспільства та глобалізаційних процесів. З одного боку, інформаційне суспільство дає істотний імпульс для розповсюдження глобалізаційних процесів, а з іншого, глобалізація є витком розвитку телекомунікацій та нових інформаційних технологій. Прикладами чого може бути онлайн торгівля на фондовому ринку, відкрите глобальне електронне середовище, що дає можливість реалізувати власні переваги та стати учасником глобалізаційних конкурентних відносин, дистанційні трудові відносини між роботодавцями та робітниками, що перетворило інформаційні системи на стратегічний ресурс щодо створення вартості та отримання прибутку у масштабах світової економіки.

Основним базисом інформаційного суспільства є мережева економіка, що супроводжується технологічними проривами у сфері інформаційних систем та телекомунікацій. У свою чергу, мережева економіка стає складовою структурної модернізації як національної так і регіональної економіки. Структурна модернізація регіональної економіки за умов парадигмальних зрушень у напрямі становлення мережевої економіки сприятиме розвитку регіональних господарських систем за рахунок не тільки зміни структури виробництва у напрямі розвитку більш сучасних економічних укладів, а також за рахунок зміни домінант використання самих ресурсів виробництва, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності регіонів країни в умовах глобалізаційних зрушень. Відповідно до філософії технологічних укладів, основою п'ятого укладу є інформаційні, комп'ютерні та оптоволоконні технології, нові організаційні структури тощо [3, с. 26].

Розвиток засад мережевої економіки дає можливість створити нові зв'язки між суб'єктами регіональної економіки, поглиблює усвідомлення спільнотою необхідності розвитку знань та інформації, що стають ресурсами виробництва. Інформація набуває фундаментальної сутності у реальному виробничому процесі. Телекомунікації та інформаційні системи, виступаючи технологічною основою розвитку інформаційних модулів суспільного устрою, сприяють розповсюдженню знань [1, с. 7; 4, с. 187].

Мережева економіка як складова структурної модернізації регіональної економіки спроможна прискорити вирішення регіональних проблем розвитку за рахунок більш швидкого та обґрунтованого прийняття рішень, зміни акцентів на виробництво знань, інноваційно-інформаційних технологій, зміни економічних відносин та появи нових взаємозв'язків, інформаційно насиченої продукції та послуг у регіональних господарських системах.

Домінуючою силою мережевої економіки є не тільки інформаційні та телекомунікаційні технології та продукти, а також мережеві форми та структура управління. Розвиток Інтернет мережі та телекомунікаційних техноло-

гій стали підґрунтям для створення якісно нової основи корпоративного управління, переходу від ринкових та ієрархічних систем управління, мережевого способу координації діяльності суб'єктів до прямих горизонтальних зв'язків формуванню яких сприяє мережева економіка.

Парадигмальними особливостями становлення мережевої економіки є:

- організаційно-мережевий взаємозв'язок технологічної та інституціональної специфіки укладу життя населення регіонів та країни в цілому, що базується на підґрунті п'ятого технологічного укладу та відзначається специфікою швидкозмінних кон'юнктурних змін попиту та пропозиції;

- формування та розвиток інформаційно-комунікативного середовища, що дає можливість отримати мережевий ефект за рахунок збільшення віддачі усіма учасниками мереж (агентами, конкурентами, користувачами, споживачами і т.п.), збільшення кількості учасників мереж підвищує об'єм мережі, що спричиняє зростання кількості нових учасників та підвищення ефективності мереж; мережі сприяють інтенсифікації та її прискоренню віддачі від результатів господарської діяльності, у тому числі регіональними суб'єктами;

- зміна акцентів цінності результатів праці, що може походити від їх множинності, а не рідкості, за якої достаток товарів та послуг знижує їх цінність; зростання цінності інтелектуальної праці;

- безперервно оновлювання мережевого соціального середовища, перенесення в електронне середовище різних видів соціально-економічної діяльності, формування соціальної верстви власників та адміністраторів знань та інформації;

- мережеве розповсюдження накопичених знань та нарощування нових, що впливає на зміну ролі інформації та знань як виробничого ресурсу, а також як доміант новітніх об'єктів інтелектуальної власності, що неминуче призводить до актуалізації формування розвиненого ринку об'єктів інтелектуальної власності, який спроможний регулювати відносини: інтелектуальної та віртуальної власності щодо неречових об'єктів власності; інституціоналізації та деперсоніфікації суб'єктів інтелектуальних ресурсів щодо їх поширення; розшаровані права власності на інтелектуальні ресурси при поширенні різноманіття форм і видів власності;

- становлення мережевої моделі координації горизонтальних зв'язків суб'єктів господарювання, що сприяє підвищенню швидкості реагування на зміни та ефективності взаємодії;

- реформація міжпідприємницької співпраці регіональних господарських суб'єктів та внутрішньокорпоративної взаємодії за рахунок формування виробничих мережевих структур як нових суб'єктів регіональних господарських систем.

Виробничі мережеві структури мають специфічну ієрархію із пануванням горизонтальних внутрішньокорпоративних відносин. Вони мають переваги у задіянні своїх специфічних особливостей, використанні інтернет-технологій, новітніх форм управління

на основі гнучких екстрених рішень, можливості збільшення витрат на науково-дослідні розробки та швидке впровадження інновацій. Зміна організаційних зв'язків та структур сприяє швидкому реагуванню на технологічні зміни, зміни у настроях споживачів, зовнішні загрози розвитку регіональних господарюючих суб'єктів та налагодити масове виробництво індивідуальних товарів та послуг, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності.

Мережева економіка дає можливість отримати мережевий ефект в результаті щільної взаємодії суб'єктів, що підвищує продуктивність використання регіональних ресурсів.

Мережева економіка сприяє підвищенню конкурентоспроможності регіональних господарських суб'єктів у глобальному середовищі за рахунок зменшення лагу часу між втіленням фундаментальних та прикладних розробок у інноваційну продукцію за рахунок формування наукової мережі на базі регіональних інноваційних центрів і поширення наукової інформації та знань. Формування наукової мережі на базі регіональних інноваційних центрів покликано поліпшити якість інформації та прискорити інформаційні потоки між науковими, освітніми, підприємницькими, громадськими та фінансовими установами тощо. Це сприятиме інтеграції зусиль регіональних суб'єктів відносно розроблення нового знання та інформаційних потоків щодо його супроводу, розповсюдження та використання.

Формування наукової мережі на базі регіональних інноваційних центрів само по собі неспроможне стрімко підвищити конкурентоспроможність регіональної економіки на світовому ринку. Для цього потрібно вирішувати комплекс питань, пов'язаний із розвитком різних форм мережевої економіки щодо залучення інвестиційних ресурсів на розробку інноваційних продуктів та розповсюдження високотехнологічної продукції, прийняття стратегічних рішень на рівні регіональної влади із урахуванням швидких змін в технологіях та ризиків регіонального розвитку.

Висновки. Отже, сформований під впливом глобалізаційних процесів виклик щодо розповсюдження інформаційного суспільства, основним базисом якого виступає мережева економіка, зумовив парадигмальні особливості її становлення як складової структурної модернізації регіональної економіки.

Цивілізаційно-світоглядний підхід щодо розвитку складних соціально-економічних процесів під впливом глобалізаційних зрушень дав можливість окреслити постулати становлення мережевої економіки, де структуроутворюючу роль на етапі постіндустріальної економіки відіграють інформація і знання.

Науковий теоретико-методологічний доробок у результаті здійснення теоретичного узагальнення концептуальних підходів і сучасних уявлень щодо формування та функціонування мережевої економіки полягає у виокремленні парадигмальних особливостей становлення мережевої економіки як складової

структурної модернізації регіональної економіки, зокрема у: організаційно-мережевому взаємозв'язку технологічної та інституціональної специфіки укладу життя населення регіонів; формуванні та розвитку інформаційно-комунікативного середовища; зміні акцентів цінності результатів праці; безперервно оновлюваному мережевому соціальному середовищі; мережевому розповсюдженні накопичених знань та нарощуванні нових; становленні мережевої моделі координації горизонтальних зв'язків суб'єктів господарювання; реформації міжпідприємницької співпраці регіональних господарських суб'єктів та внутрішньокорпоративної взаємодії.

Становлення мережевої економіки викликає необхідність формування наукової мережі на базі регіональних інноваційних центрів, функціонування якої сприятиме інноваційним зрушенням та прискоренню технологічних змін в регіонах, розповсюдженню мережевих форм та структури управління, що підвищить конкурентоспроможність регіональних суб'єктів на світовому ринку.

Подальших наукових розвідок вимагає розроблення формування наукової мережі на базі регіональних інноваційних центрів та механізмів активізації їх роботи з метою підвищення конкурентоспроможності суб'єктів регіональної економіки та країни в цілому.

Список літератури:

1. Гриценко А., Песоцька Є. Формування інформаційно-мережевої економіки. *Економічна теорія*. 2013. № 1. С. 5–19.
2. Данилович-Кропивницька М.Л. Становлення мережевої економіки в умовах глобалізації. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2015. № 832. С. 138–145.
3. Дзядук Т.В. Мережева економіка як елемент формування сучасної світової господарської системи. *Економіка та держава*. 2008. № 7/200. С. 25–27.
4. Кіт Л.З. Еволюція мережевої економіки. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. № 3. Том 2. С. 187–194.
5. Нечипорук Л.В. Теоретичні аспекти формування мережевої економіки. *Економічна теорія та право*. 2015. № 1 (20). С. 76–84.
6. Соколенко С. Стратегії економічного росту та формування нових виробничих систем в епоху глобалізації. *Економічний часопис – XXI*. 2003. № 5.
7. Тульчинська С.О. Перспективи та доміанти розвитку інтелектуально-інноваційної системи регіонів України : монографія. Херсон. Вид-во «ПП Вишемирський В.С.». 2014. 210 с.
8. Тульчинська С. О. Інтелектуально-інноваційна модернізація економіки України: теоретико-методологічні аспекти : монографія. Київ, НТУУ «КПІ», 2009. 488 с.
9. Ievtushenko G.V., Karazin V.N., Sardak Y.I. Development trends of network economy in ukraine and in the world. *Вісник харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Економічна»*. 2016. Випуск 90. С. 131–138.

Тульчинская С.А., Шашина М.В. ПАРАДИГМАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ СТАНОВЛЕНИЯ СЕТЕВОЙ ЭКОНОМИКИ КАК СОСТАВНОЙ СТРУКТУРНОЙ МОДЕРНИЗАЦИИ РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

В статье обозначены основные объединяющие особенности экономик концепции постиндустриального общества. Доказано, что становление информационного общества и сетевой экономики осуществляется благодаря глобализационным изменениям как сложному многогранному процессу. Обосновано, что основным базисом информационного общества является сетевая экономика, которая сопровождается технологическими прорывами в области информационных систем и телекоммуникаций. В свою очередь, сетевая экономика становится составляющей структурной модернизации как национальной так и региональной экономики. Определены парадигмальные особенности становления сетевой экономики как составляющей структурной модернизации региональной экономики. Доказано, что становление сетевой экономики вызывает необходимость формирования научной сети на базе региональных инновационных центров, функционирование которой будет способствовать ускорению технологических изменений и инновационных сдвигов в регионах, распространению сетевых форм и созданию структуры управления, повысит конкурентоспособность региональных субъектов на мировом рынке.

Ключевые слова: информационное общество, глобализация, сетевая экономика, информация, знания, структурная модернизация, региональная экономика.

Tulchynska Svitlana, Shashyna Maryna. PARADIGMAL FEATURES OF THE NETWORK ECONOMY AS A COMPLEX STRUCTURAL MODERNIZATION OF REGIONAL ECONOMY

The article highlights the paradigmatic peculiarities of the network economy formation as a component of the regional economy structural modernization, including the sources of the information society formation as a whole and the network economy in particular. The paradigmatic features of the network economy formation are outlined. The formation of a scientific network based on regional innovation centers is proposed. As a result of the research, general scientific and specific methods of scientific research were used. Integrating economies key features of post-industrial society outlined. It has been proved that the information society and the network economy formation is due to globalization changes as a complex multifaceted process, which is inherent in: the concept of neoliberal development and "open society"; transnational division of labor and activation of the transnational corporations work, aggravation of world competition; the formation of a more progressive fifth technological structure with an emphasis on the latest technology and domination of knowledge and information that acquires the status of resources along with land, labor and capital, etc. It is substantiated that the main basis of the information society is a network economy, which is accompanied by technological breakthroughs in the field of information systems and telecommunications. In turn, the network economy becomes an integral part of the structural modernization of both national and regional economies. Structural modernization of the regional economy in the conditions of paradigmatic shifts in the direction of the network economy formation will promote the development of regional economic systems through not only changing the structure of production in the direction of developing more modern economic structures, but also by changing the dominant use of the resources of production, which will increase the competitiveness of the country regions in the conditions of globalization shifts. Determined paradigmatic peculiarities of network economy as part of the regional economy structural modernization, which are: organizational network inter-connection technology specificity and institutional structure of the population of the regions; formation and development of information and communication environment; changing the emphasis on the value of the labor results; continuously updated network social environment; network distribution of accumulated knowledge and building up new ones; formation of a network model for coordinating the horizontal relations of business entities; reformation business cooperation between regional economic entities and intra-corporate interaction. It is proved that the network economy formation necessitates the formation of a scientific network based on regional innovation centers, functioning of which will facilitate acceleration of technological changes and innovative changes in regions, distribution of network forms and creation of a management structure that will increase the competitiveness of regional actors in the world market.

Key words: *information society, globalization, network economy, information, knowledge, structural modernization, regional economy.*